ÇITIR ÇITIR FELSEFE

6. BASKI

Brigitte Labbé - Michel Puech

SÖZ VE SESSİZLİK

Resimleyen: Jacques Azam

günışığı kitaplığı

ÇITIR ÇITIR FELSEFE

Hayatı anlatan kitaplar

Dünya çocukları bu diziyi okuyor! Yaşamı ve dünyanın işleyişini anlamaya çalışan çocuklara, temel kavramları, doğru sorular sorarak düşündüren dizi, gerçek yaşamdan pek çok renkli örnekle dolu. Çocuklar, öğretmenler ve anne babalar, her kitapta farklı bir kavram üzerine birlikte düşünüyorlar, birlikte konuşuyorlar.

SÖZ VE SESSİZLİK

Açlığı, soğuğu, neşeyi hissetmek için sözcüklere gereksinim duymayız. Oysa sözcükler, sözler olmadan düşünmek olanaksızdır. Düşünürken kendi kendimizle konuşur, sohbet ederiz. Bazen sözcükler rahatlatır. Bazen de sözcüklerin gücünü unutur, başkalarını yaralayabiliriz. Ama kafamızı boşaltmak, duygularımızın yoğunlaşmasını sağlamak için de sessizliğe ihtiyacımız olur...

Dizinin yirminci kitabı, düşünceyi ve iletişimi biçimley çocukların sıkça sorguladığı "söz"ü ve "sessizlik"i tartışıyor.

günışığı kitaplığı

ISBN 978-9944-717-8

ÇITIR ÇITIR FELSEFE

Brigitte **Labbé** - Michel **Puech**

SÖZ VE SESSİZLİK

Resimleyen: **Jacques Azam**
Türkçesi: **Azade Aslan**

günışığı kitaplığı

İÇİNDEKİLER

Gırrrrrrrrrrr 3
Çok güzelsin... 3
Yıldızlar, ay, çirkin, ejderha, saklı 4
Düşünce alıştırmaları 5
Ama ya da ve yani oysa ne de çünkü... 7
İnsan ve antilop 9
Kaka klozete, yoksa okul yok 10
Sabırlı ol, Mimi! 11
Dünyanın anahtarı 12
Sözcük listem 15
Sözcüklerin gücü 16
Şairlerin sözleri 17
Evet 18
Yalnızca onu gıcık etmek istemiştim! 19
Levent ve Leo 20
Öldüren sessizlik 21
Bebek nasıl yapılır? 22
Tonlarca sessizlik 23
Konuşmak zordur 25
Konuşmak iyileştirir 27
Dinlemek zordur 28
Yine telefonda! 30
Sus! 32
Kafada fırtına 34
Sessizlik hakkı 35
Konuşan bir sessizlik 35
Burada sessizlik bile güzel 36
Bir daha anlat... 37
Şairin sözü ve bilginin sessizliği 39

Grrrrrrrrrrr

İri erkek doğruluyor, sırtını kabartıyor, alt çenesini öne doğru uzatıp hırıldamaya başlıyor. Bunun üzerine dişi, arkasına dönüp küçük, keskin çığlıklar atarak uzaklaşıyor. Erkek onu yakalıyor, dişi duruyor.

Çok güzelsin...

Erkek, elinde bir demet gülle kapıyı çalıyor. Kadın son kez aynada kendine bakıyor, rujunu tazeliyor ve biraz parfüm sıkıyor.

Kapıyı açıp, "Merhaba, içeri girsene," diyor.

"Merhaba. Oo, ne kadar güzel olmuşsun!" diyor erkek.

Kadın kızarıyor. "Aa, sarı güller! En sevdiğim renk!" diye haykırıyor gülümseyerek.

Erkek, "Turnayı gözünden vurdum," diye düşünürken, bir yandan da yer ayırttığı lokantanın fazla gürültülü olmamasını umuyor.

Bu iki öykü arasındaki en büyük fark, sözler; yani dil.

Yıldızlar, ay, çirkin, ejderha, saklı...

"Sana yıldızları verebilmek isterdim; en güzel yıldızları... Senin için ayı yerinden söküp alabilirdim."

Etkilendi. Duygulandı. Sıkışan kalp. Ürpertiler, gülümsemeler, neşe.

"Şişkosun, çirkinsin ve sürekli her şeyi mahvediyorsun."

Etkilendi. Tükendi. Karın ağrıları. Yaşlarla dolan gözler, acı.

"Oda kapısının arkasında saklanan kara bir ejderha var."

Etkilendi. Yenildi. Titreyen dizler. Ağlamalar, çığlıklar, korku.

Vermek, yıldızlar, ay, şişko, çirkin, ejderha... Kısacık bir anda, sözcükler kalbe dokunuyor, onu okşuyor ya da kırıyor; sözcükler mideye oturuyor, boğazı düğümlüyor, teni donduruyor, yanakları ateşe veriyor, kasları gevşetiyor... Sözcükler ağızdan çıktı mı, onları hiçbir şey durduramıyor.

Sözler, başkalarının aklında dolaşıp onları cezbediyor, yaralıyor, korkutuyor, ikna ediyor, yönetiyor, iyileştiriyor, eğlendiriyor, reddediyor, affediyor ya da af diliyor... Birilerine hediye vermeye ya da onları silahla tehdit etmeye gerek yok.

Düşünce alıştırmaları

"Bir sandalye düşünün."
Anında, aklımızda bir sandalye beliriyor.

"Bir filin sırtına konmuş bir sandalye düşünün."
Anında, aklımızda sandalye taşıyan bir filin görüntüsü oluşuyor.

"Bir spirojir düşünün."
Hiçbir şey. Hiçbir şey görmüyorum. Gözlerimi kapatıyorum, dikkatimi topluyorum, ama tek görebildiğim koca bir boşluk. Ya sen ne görüyorsun? Hiçbir şey.

Durun! Kuzey bir şey görüyor. Bir yosun, hatta yeşil bir yosun bu.

Kuzey, kafasının içinde, bir nehrin berrak suları altındaki yeşil yosunları görebiliyor; çünkü o, *"spirojir"* sözcüğünü biliyor.

Açlığı, susuzluğu, soğuğu, sıcağı, korkuyu, neşeyi, acıyı hissetmek için sözcüklere gereksinim duymayız. Ama düşünmek için, sözcüklere ve dile ihtiyacımız vardır.

Ama ya da ve yani oysa ne de çünkü...

Elza, yatağına uzanmış, erkek arkadaşıyla buluşmasını düşünüyor.

Elza erkek arkadaşının yüzünü, gözlerini, saçlarını görüyor; kendi kendine gülümsüyor, o anki duygularını yeniden yaşıyor, hissediyor; görüntüler, manzaralar, anılar zihninde dans ediyor.

Hemen sonra, sözcükler geliyor. Elza'nın içindeki sessiz sözcükler. Görüntüler ve duygular dünyasına, daha karmaşık bir başka dünya ekleniyor: Sözlerin, sözcüklerin, düşüncelerin dünyası.

"Gelecek sefere, haki renk pantolonumu giyerim; iyi de, nelerden konuşacağız; buldum, ona dün izlediğim filmi anlatabilirim; eyvah, ya yağmur yağarsa ne yaparız; onu eve getirmek istemiyorum; o halde sinema programına bakayım; ah ama kahretsin, param kalmadı ki, babamlardan istemem gerekecek; tamam, ama bana kiminle sinemaya gideceğimi soracaklar; kendimi biliyorum,

kızaracağım, onlar da bir şeylerden kuşkulanacaklar; evet ama diğer yandan da, eğer kendi biletimi kendim alamazsam aptal gibi görünürüm; aslında sarı elbisemle beyaz ceketimi giysem daha iyi olmaz mı; yok yok, eğer çimlere otururwhile rahatsız hissederim; iyi de, ya sinemaya gidersek, o zaman da elbise giymediğime pişman olurum; naneli sakızlarım neredeydi benim?.."

Düşünmek için sözcükleri kullanırız; ileri sürdüğümüz, geri aldığımız, hatırladığımız, birbirine karışan, iç içe geçen sözlerden yararlanırız. Ama'lar, ya da'lar, ve'ler, yani'ler, oysa'lar, ne de'ler, çünkü'ler, evet'ler, hayır'lar, belki'ler...

Sözcükler olmadan, sözler olmadan düşünmek olanaksızdır. Düşünürken kendi kendimize konuşuruz; kendimizle sohbet ederiz. Düşünmek, değerlendirmek, düzenlemek, öngörmek, karar vermek... bütün bunlar kaçınılmaz şekilde sözcüklerle, sözlerle olur.

İnsan ve antilop

Antilop, su birikintisine yaklaşıyor. Dikkatli. Aslanlar da su içmeye buraya geliyor. Antilop ağır ağır ilerliyor, suya biraz daha yaklaşıyor; bir metre kaldı, yarım metre kaldı... ve işte oldu; antilop su içiyor.

Yeterince korku duymayan ya da çok susamış antiloplar, bu su birikintisinin yakınlarında aslanlar tarafından sık sık katlediliyor.

Bir adam su birikintisini görüyor. Köy uzakta değil, ama o susuzluktan ölmek üzere. Dikkatli; burada aslanlar olduğunu biliyor. Peki ama, yol arkadaşları nerede? Neden bu kadar geciktiler?

Adam planlar kuruyor: *"Hayvan kokusu olmamasına aldanmamalıyım; bu, rüzgârın yönüne bağlı. Su birikintisine yalnız gidersem çok büyük risk alırım. Eğer köye gidecek olursam da, oraya varamadan susuzluktan ölebilirim. Yol arkadaşlarımı beklemek daha akıllıca olur; onlar beni korur..."*

Antilop kendi kendine, *"Bana yardım etmeleri için gidip antilop arkadaşlar bulmalıyım,"* demez. Ancak korku onu kaçırabilir; yalnızca hisleri onu yönlendirir.

İnsan ise düşüncelerinin içinde hareket eder; başına neler gelebileceğini anlamak için su birikintisine kadar gitmesine gerek yoktur. Olacakları, bir ağacın arkasında saklanırken de düşünebilir. Düşünebilir, çünkü onun sözleri, dili vardır: İnsan sözlerle dünyayı yeniden kurar; su birikintisini, aslanları, rüzgârı, yol arkadaşlarını... sanki bir resim yaparmış gibi düşüncelerinde canlandırır.

Kendini de bu resmin, bu temsilin içinde görür ve zihninde deneyler yapar, zekâsını kullanır.

Kaka klozete, yoksa okul yok

İnsan beyninin iyi çalışması için, ona sözcükler gereklidir.

O halde bebeklerin beyni çalışmaz mı?

Evet, elbette çalışır! Bebekler aptal değildir. Ama bir bebek, ağabeyi az sonra okuldan dönecek diye, elindeki pastayı hemen saklaması gerektiğini düşünemez. Anne ve babası ona, okula gitme hakkını kazanmak istiyorsa kakasını klozete yapması gerektiğini söylediğinde, kaka ile okul arasındaki bağlantıyı kuramaz.

Elbette, doğduğu günden itibaren bir bebek de çığlıkları, gülücükleri, kıkırdamaları, ağlamaları, mimikleri ve beden hareketleri sayesinde çevresiyle iletişim kurar. Ama düşünmek, projeler yapmak, farklı planlar arasında kararsız kalmak, olumlu ve olumsuz yanları tartmak, karar vermek; onun yapamayacağı şeylerdir. Bunun için sözcüklere, söze ihtiyacı vardır.

Sabırlı ol, Mimi!

Rudi, usulca kız kardeşine yaklaşıyor. Ve hoop, kardeşinin asla yanından ayırmadığı, en sevdiği pembe tavşanını kapıveriyor. Çığlıklar,

bağrış çağrış, gözyaşları. Anneleri geldiğinde, Rudi çoktan odasına kaçıp gözden kaybolmuş bile.

Anne, küçük kızı kucağına alıp, "Ne oldu, Mimi?" diye soruyor. "Ayağını yatağın parmaklığına mı sıkıştırdın? Oyuncağına mı uzanamadın? Yoksa dişin mi çıkıyor? Ah Mimi, benim küçük Mimi'ciğim," diyor annesi; Mimi'nin dişetlerini kaşıyor.

Mimi bir konuşabilse! Kuşkusuz, ağabeyi o zaman da onunla uğraşmaya devam edecek; ama Mimi olağanüstü bir silah keşfedecek: Söz. Sözlerle, kendinden daha büyük ve daha güçlü kişileri alt edebilecek. Dayan Mimi, biraz daha sabır...

Dünyanın anahtarı

En son notaya gelince, profesör gülümsüyor. "Aferin Maryo! Neredeyse başardın. Farklı bir perdeye geçilen bölümde dikey okumanı yap, alto çal ve seslendir. Bu hafta evde

çalışırken, yapılara odaklanmaya çalış ve majör akorları minöre çevir. Hem, akor dizilerini arpej yapmayı da unutmamalısın."

Müzikten ve piyanodan hiç anlamayanlar için, bütün bunları kavramak olanaksız. Ama Maryo ve öğretmeni birbirlerini anlıyorlar.

Maryo bütün bu sözcükleri yavaş yavaş öğrendi ve onları öğrenerek müzik dünyasına girdi.

Ama niye soğanları sarartmadın? Neyse, boş ver. Sosuna yarım litre terbiyeli et suyu ekle, kaynayana kadar karıştır, sonra 5 dakika hafif ateşte pişmeye bırak. Bir çimdik tuz eklersen, yumurtalar daha kolay kar haline gelir. Bifteğe gelince; piştikten sonra eti, sönmüş fırında 10 dakika dinlendir.

Furkan, aşçılık okulunda eğitime başladığında, soğanların sarışın, et suyunun terbiyeli olduğu, yumurtaların kara dönüştüğü, bifteklerin sönmüş fırınlarda dinlendiği delilerle dolu bir dünyaya girdiğini sandı.

Furkan zamanla öğrendi. Yukarıdaki sözlerin

anlamını kavradı. Her geçen gün bu dünyayı daha iyi anlamaya başladı, her şey yerli yerine oturdu, düzenlendi ve yoluna girdi; Furkan çok iyi bir aşçı oldu.

"İnanılmaz bir topuk pası! Bacak arası yaptıktan sonra ceza sahasında bir duvar pası ve paat! Sol ayakla plaseyi 90'a taktı."

Ceren, Alis ve Yasemin birbirlerine bakıyorlar. Niko ve Arda'nın söylediklerinden hiçbir şey anlamadılar.

İnsanların dünyası, yani yaşadığımız büyük dünya da; müziğin, yemeğin, resmin, felsefenin, matematiğin, futbolun, fotoğrafçılığın, doğa bilimlerinin, bilgisayarların, tıbbın küçük küçük dünyaları da, yazılı ya da sözlü dil sayesinde düzenlenir.

Sözcükleri öğrenerek dünyayı öğreniriz.

Sözcük listem

Yalnızca birkaç düzine sözcükle de başımızın çaresine bakabiliriz elbette. Ama eğer beyin çok az sözcük kullanırsa, çok geçmeden kendi etrafında dönüp durmaya başlar; düşünce oluşturmakta zorlanır; bir şeyler söylemekte, kendimizi anlatmakta güçlük çekeriz.

"Bak şimdi, film bir adamın hikâyesini anlatıyor; çok iyi biri değil, çok kötü de değil, bir kadınla tanışıyor, başta ilişki yürüyor, sonra karmakarışık oluyor."

Cem'in izlediği filmi anlayabilmek için daha fazla sözcük gerekli.

"Bak şimdi, film çift kişilikli bir adamın hikâyesini anlatıyor; adamın iki yüzü var, biri çok iyi, diğeriyse korkunç. Bir gün bu adam bir kadına âşık oluyor, ama aşkları adamın değişken karakteri yüzünden sürekli allak bullak oluyor."

Sözcük listemiz ne kadar kabarıksa, kendimizi anlatmak için tam ve net sözleri, doğru sözcükleri bulma şansımız da o kadar artar.

Sözcüklerin gücü

Evsiz adam, kaldırımda yankılanan topuk seslerinden insanların acelesi olduğunu anlıyor. O kadar aceleleri var ki, hiç kimse önündeki para kutusuna tek kuruş atmıyor. Oysa önüne, üstünde "Körüm. Teşekkürler." yazan küçük bir karton koymayı da ihmal etmemişti.

Birden yabancı bir ses, "Buraya başka bir şey yazmama izin verir misiniz?" diye soruyor.

Evsiz adam, "Buyurun!" diye yanıtlıyor.

Yabancı adam, bir şeyler yazıp gidiyor.

Hemen sonra ilk metal paralar da kutuda şıngırdamaya başlıyor. Tink, tink. Tink, tink, bir daha, bir daha.

Evsiz adam, 'Kartonumun üstüne ne yazmış olabilir ki?' diye düşünmeye başlıyor.

Yabancı kartonun üstüne şunu yazmıştı: *"Bahar geldi, ama ben göremiyorum."*

Şairlerin sözleri

Yoldan geçenlerden bazıları, "Bahar geldi, ama ben göremiyorum," sözlerini okuyunca, çiçeklenmiş ağaçları hayal ettiler; kimileri, tiril tiril etekler giymiş kızları düşündü; kimileri ilk çileklerin şekerli tadını dudaklarında hissetti; kimileriyse kırlangıçların ezgili cıvıltılarını duydu...

Bazı sözcükler, bazı çok basit sözler bizi bir yolculuğa çıkarır, bir rüyaya davet eder; belli kokuları, tatları, sesleri, duyguları... çağrıştırırlar. Sözcükleri şairler kadar sevebiliriz. Onları saygı ve incelikle kavrayabilir, zevkle ve açıklıkla bir araya getirebilir, mutluluk ve keyifle onların tadını çıkarabiliriz. Sözcükleri; neşe ve üzüntüleri, kederleri,

umutları ve hayal kırıklıklarını, öfkeleri ve aldatılmışlıkları, aşkları ve arkadaşlıkları, yaraları ve acıları... insan duygularının gizemlerini anlatmak için kullanabiliriz.

Evet

"Can Adem Demir, Menekşe Canan Duran Hanım'ı eşiniz olarak kabul ediyor musunuz?"

"Evet," diye yanıtlıyor Can.

Nikah memuru Menekşe'ye dönüyor: "Menekşe Canan Duran, Can Adem Demir Bey'i eşiniz olarak kabul ediyor musunuz?"

"Evet," diye yanıtlıyor Menekşe.

Dört harfli bir sözcük, çok basit bir söz, *"evet"* ve işte Can ile Menekşe evlendiler. Bazı eylemler sözlerle yapılır, sözlerden oluşur. Evlenmek, söz vermek, özür dilemek, hakaret etmek, yalan söylemek, yalnızca sözlerle bir şeyler yapmaktır. Bunlar için, bazı sözler söylemek yeter.

Yalnızca onu gıcık etmek istemiştim!

"Kes sesini, pis zenci!"

Öğretmen bir çırpıda arkasına dönüp, az önce konuşan çocuğa yöneliyor hızla.

"Hayır, öğretmenim, yemin ederim öyle demek istemedim. Siyahlarla hiçbir alıp veremediğim yok, ben ırkçı değilim. Onu gıcık etmek istemiştim, hepsi o; hakaret etme niyetim yoktu."

Bu belki de doğru. Bu sözleri yalnızca sıra arkadaşını gıcık etmek için öylesine söylemiş olabilir. Yine de ortada büyük bir sorun var: Konuşan kişi, çok önemli bir şeyi fark etmedi; sözün gücünü, dilin kuvvetini anlamadı.

Keskin bir bıçağın sapından tutulacağını, ateşteki korların maşayla alındığını, araba kullanırken birini ezmemek için dikkatli olunması gerektiğini çabuk öğre-

niriz. Sözcükler de aynı dikkatle, doğru anlamda, doğru şekilde, özenle kullanılmalıdır.

Levent ve Leo

Levent: "O iş için geberiyorum; patronla görüştüğümde, adamı kesin kafalamam gerek."

Leo: "O işi çok istiyorum; iş görüşmesinde elimden gelenin en iyisini yapacağım."

Levent ve Leo'nun konuşmalarını işitmek yetiyor; Leo'nun burnunda bir hızma olmadığını ya da Levent'in çizgili kravat takmadığını tahmin etmek için, onları görmeye gerek yok.

Söz, sözcüklerden ibaret değildir. Ses, aksan, vurgu, konuşma hızı da önemlidir. Pürdikkat dinlersek, Levent'in gergin, Leo'nunsa rahat olduğunu kestirebiliriz. Dikkat! Söz, kişiliğimizi açık eder. Söz, bizi başkalarına bir fotoğraftan bile daha net gösteren sesli bir imgedir.

Öldüren sessizlik

Halim ve Halime, bir elin sudan çıktığını, sonra yok olduğunu, sonra yeniden çıktığını uzaktan görüyor.

Halime, bu yüzme stilini tuhaf buluyor; sırtüstü yüzmeye benzetiyor, ama tek kolla; Halime böyle bir şeyi ilk kez görüyor.

Halim ayağa kalkıyor. İçinde bir kuşku var; yüzücünün boğulmak üzere olup olmadığını anlamaya çalışıyor.

Sonra da, 'Off, lanet olsun, insanların tek yapması gereken, gözetim altındaki alanlarda yüzmek. Ben yüzme eğitmeni falan değilim, hem bu mesele olsa olsa başımı ağrıtmaya yarar,' diye düşünüp, gazetesini okumaya devam ediyor.

Dünyada Halim ve Halime gibi insanların olmamasını umuyoruz; onlar birer canavar, bu konuda hepimiz aynı fikirdeyiz. Kendilerini suya atmaları, yardım çağırmaları, itfaiyeyi aramaları falan gerekirdi. Onlarsa hiçbir şey yapmıyor, harekete geçmiyorlar.

Kimi zaman konuşmamak, harekete geçmemektir. Yetişkinlerin çocuklara kötü davrandığından kuşkulandıkları halde sessiz kalan insanlar da, Halim ve Halime gibidirler. Kimi zaman susmak, boğulmakta olan birini hiçbir şey yapmadan izlemeye benzer. Sessizlik öldürebilir.

Bebek nasıl yapılır?

"Baba, baba, bebek nasıl yapılır?"

"Ee... ee yani, ee, ee... Hah, bak annen geldi, ona sor."

"Anne, anne! Babam nasıl bebek yapıldığını bile bilmiyor. Ya sen, sen biliyor musun?"

"Şimdi, bakalım. Bir dakika bekle, paltomu çıkarıp ellerimi yıkayayım... Tamam, şimdiii, sen bana ne sormuştun? Aa evet, bebekler. Peki. Dur bakalım, saat 7'yi geçti ve

sen hâlâ pijamalarını giymedin mi? Çabuk banyoya!"

Kimi zaman yetişkinler, çocukların sorularına yanıt vermek için doğru sözleri bulmakta zorlanırlar. Rahatsız olurlar, hangi sözcükleri kullanmaları gerektiğini bilemezler, hata yapmaktan korkarlar. Bu da can sıkıcıdır; çünkü sorduğumuz sorular sessizliğin içinde hapsolursa, onların iğrenç, kötü ya da utanç verici olduklarına inanırız.

Tonlarca sessizlik

"Ragıp Amca nasıl öldü?"

"Emre, sana 100 kez söyledim, Ragıp Amca kalp krizinden öldü."

"Kalp krizi ne?"

"Ne olduğunu biliyorsun; kalbin durması."

"Ama nasıl?"

"Öyle, birdenbire; çok ender görülür, ama bazen olur."

"Peki o zaman, neden Ragıp Amca yaz tatilinden beri hastanedeydi? Eğer kalp

krizi aniden oluyorsa, doktorlar da bunun olacağını bilemezlerdi. Peki niçin hastaneye gitmesini söylediler ona?"

"Bak Emre, bilmiyorum, babana sor, o belki sana daha iyi açıklayabilir."

"Ama babam bu konuyu konuşmak istemiyor. Ne zaman ona Ragıp Amca'dan söz etsem, hiçbir şey söylemiyor, susuyor."

Emre, çok sevdiği ve küçük arabalarıyla oynayarak birlikte saatler geçirdiği amcasıyla ilgili ondan gizlenen bir şeyler olduğunu hissediyor. Annesinin rahatsızlık duyduğunu, babasının sessizliğinin tuhaf olduğunu düşünüyor. Sessizlik Emre'nin yakasını bırakmıyor. Geceleri, yatağında yapayalnızken, bir sürü yanıt hayal ediyor: *"Ragıp Amca kötü adamlar tarafından öldürülmüş olabilir miydi? Babamı da öldürmeye gelecek kötü adamlar tarafından... Belki de Ragıp Amca*

hayattan bıkıp usanmış, kendini öldürmüştür. Peki o zaman neden bana veda etmedi; beni artık sevmiyor muydu? Hayır, bu mümkün değil. İyi de, madem bir hastalığı vardı, neden bunu kimse söylemiyor? Gizlenmesi gereken hastalıklar mı var yoksa? Belki de o hâlâ hayattadır; bir gün yeniden kavuşur muyuz acaba?" En sonunda uyuyakalırken, *"Evet, öyle, kesinlikle öyle, ona kavuşacağız,"* diye düşünüyor Emre.

Kimi zaman sessizlik, tonlarca ağırlıktadır. Kendimizi ezilmiş hissederiz. Bu ağırlığın altından kalkmak için, durmadan, sürekli, tekrar tekrar yanıtlar ararız. Ama hiç kimse konuşmadığından, doğru yanıtları bulup bulmadığımızı bilemeyiz.

Kimi zaman sessizlikleri, yaşam boyu omuzlarımızda taşırız; yaşam boyu arar, ararız ve yaşam boyu kendimizi ağır, çok ağır hissederiz.

Konuşmak zordur

"Asla başaramayacağım; nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum; bu korkunç bir şey, söylemek

istiyorum, yemin ederim, ama yapamıyorum; sözcükler boğazımda düğümleniyor, şuramda, bak tam şuramda."

"O kadar da zor değil. Yalnızca 'seni seviyorum' diyeceksin, hepsi bu."

"Söylemesi kolay; benim yerimde sen olsaydın da görseydim!" diye yanıt veriyor Nataşa.

Zavallı Nataşa, çok gergin. Ama bu normal: Konuşmak zordur. Herkes konuşmakta güçlük çeker –Bunu itiraf etmeyenler bile! Koşarak kaçmak, saklanmak, başkalarından kendi yerine konuşmasını istemek; bunların hepsi konuşmaktan çok daha kolaydır.

Öfkelendiğimizde kapıyı çarpmak, sözcüklerle kendimizi ifade etmekten basittir.

Kendimizi suçlu hissettiğimizde kaçmak, özür sözcükleri sıralamaktan daha kolaydır.

Güzel sözler söylemek için bile kimi zaman kendimizi rahatsız hissederiz.

Konuşmak herkes için zordur.

Konuşmak iyileştirir

Çoğu kez sorunlarımızdan, içimize dert olan, bizi üzen şeylerden söz etmekte zorlanırız. Kimi zaman, eğer susarsak sorunların da susacağını sanırız. Ve sessizlik sayesinde sorunların unutulacağını umarız.

Sonya haykırarak ışığı yakıyor. Oh, yalnızca bir kâbusmuş! Ama ne kâbus! Komodini, yusyuvarlak gözlü, kapkara, koskocaman bir yaratıktı; giysi dolabı, bütün hızıyla kapaklarını açıp kapatarak, tıpkı bir yarasa gibi yatağına doğru ilerliyordu. Masası ise, acımasızca sandalyesini eziyordu.

Işığı yakınca, her şey yoluna girdi. Mobilyalar yerlerine geri döndü. Sonya onların kendisine saldırmayacaklarını gördü.

Konuşmak, ışığı yakmak gibidir.

"Sorunlarımı anlatmaya başladığımdan beri kendimi daha iyi hissediyorum; inanılmaz bir şey bu."

Hepimiz, konuşup birine açıldıktan sonra böyle hissetmişizdir. Elbette bu kolay olmamıştır. Başlangıçta, konuşmak can yakar; sözcüklerle birlikte üzüntü, öfke ya da her şeyi kırıp dökme isteği de geri gelir. Tıpkı, batan bir dikeni çıkarmak için ayağımızı ovuşturmaya başladığımızda olduğu gibi, acı yeniden duyulur. Ama sonra, kendimizi hafiflemiş hissederiz.

Söz rahatlatır, söz iyileştirir.

Dinlemek zordur

Eğer konuştuğumuz insanları doğru seçersek, söz rahatlatır.

"Onunla konuşmam ben; her şeyi başkalarına yetiştirmesinden çok korkuyorum."

Güven duymadığımızda, söz kendini kilitler.

"Bitti. Bir daha ona sorunlarımı anlatmam. Ne zaman yolunda gitmeyen bir şeylerden söz etmeye başlasam, aklı çıkıyor, gözüne uyku girmez oluyor, benim için korkuyor, başıma neler geleceğini düşünüyor; ben de kendimi öncekinden daha kötü hissediyorum."

Yara görünce paniğe kapılan, acının karşısında inleyen, kan görünce bayılan bir doktora gitmeyiz! Dinleyen kişi, kendini tamamen konuşanın yerine koyarsa, söz kendini kilitler: Bu durumda karşımızdaki, dinlemek yerine bizimle birlikte acı çekmeye başlar. Böyle olunca da, konuşan kişi, kendini öncekinden de kötü, hatta suçlu hisseder.

"Bir daha onunla konuşmayacağım. Ona bir sırrımı açtığım an, beni yargılamaya başladığını hissediyorum."

Yargılandığımızı, eleştirildiğimizi hissettiğimizde, söz kendini kilitler; artık özgürce konuşamayız.

"Ona bir sırrımı açtığım an, beni öğüt bombardımanına tutuyor, bana ne yapmam gerektiğini söylüyor; şöyle yap, böyle yap, şöyle yap, böyle yap..."

Kimi zaman yalnızca, içimizi kirleten şeyleri dışarı atmak için konuşuruz. Onların söz olarak dışarı çıkması gerekir; bu bile kendimizi daha iyi hissetmemize yeter. Böyle anlarda, öğütlere boğulmak istemeyiz; tek ihtiyacımız olan, konuşmaktır.

Dinlemeyi bilmek, büyük bir niteliktir.

Bu bir meslek bile olabilir. Konuşmak için psikoterapistlere, psikanalistlere –yani mesleği başkalarının sözlerini dinlemek olan erkeklere ve kadınlara– giden birçok insan vardır.

Yine telefonda!

"Anlamıyorum, bütün günü arkadaşlarınla geçirdin, ama eve girer girmez onlara telefon ediyorsun. Akşam da birbirinize kısa mesajlar göndereceksiniz. İyi de, birbirinize

anlatacak daha neyiniz kaldı? Hem, söylenecek bir şey olsa bile, yarın sabahı bekleyebilir, öyle değil mi?"

Hiç de bile, yarın sabahı bekleyemez. Çünkü aslında birbirimize söyleyecek hiçbir şeyimiz yok. Hiçbir şey, hiç ama hiçbir şey... Annem haklı. Ama yine de birbirimizle konuşmak istiyoruz. Hemen. Her zaman.

Tuhaf. İnsanlar hiçbir şey söylememek için dile başvuruyor. Ee ne olmuş? Yalnızca beslenmek için mi yemek yiyoruz? Hayır, güzel bir pastayı keyif için, yalnızca yeme keyfi için de mideye indirdiğimiz oluyor.

Ancak susadığımızda mı bir şeyler içiyoruz? Hayır, naneli limonatayı ya da güzel bir sıcak çikolatayı keyif için, yalnızca keyif için de içebiliyoruz.

Yalnızca karar vermek, organize etmek, düşünmek, fikir alışverişi yapmak, ikna etmek için mi konuşmalıyız? Hayır.

Öylesine, amaçsızca konuşmak ne kadar da güzeldir! Durmadan, hiçbir yere varmayan, tembel tembel uzayıp giden sözler söylemek... Önemli bir keyif: Konuşmak bizi başkalarına bağlar. Ve bu bağa gereksinim duyarız... Özellikle de, okuldan çıkıp kendimizi evde arkadaşsız bulunca.

Sus!

Gürkan'ın babası sinirlenerek, "Daha neler; oyunu ona vermeyeceksin, değil mi? O, işe yaramazın teki," diyor.

"Neden öyle söylüyorsun? Bütün yaptıklarına bir bak; kreşler açtı, okullar yaptırdı..." diye yanıtlıyor Gürkan'ın annesi.

"Bana, okulda–" diyor Gürkan.

Babası: "Okullar, kreşler tamam, ama vergiler yükselip duruyor."

Gürkan, "Bana, okulda–" diye yeniden söze giriyor.

Annesi: "Doğru, ama bu normal. Bütün bunları yapabilmek için para gerek."

"Bana okulda dediler ki—"

"Sus, Gürkan!"

Okulda seçimlerden söz etmişlerdi; Gürkan'ın bu konuda söylemek istediği bir şey vardı. Gözlerinin yaşlarla dolduğunu hissediyor. Yok olmak istiyor.

Konuşma hakkına sahip olmamak korkunç. Sanki var olma hakkımız yokmuş, tamamen değersizmişiz gibi bir şey bu.

Penelope üzgün. En az 20 kez parmak kaldırdı, ama öğretmen ona hiç söz vermedi.

Penelope, "Öğretmen kesin benden nefret ediyor," diye düşünüyor.

Öğretmen belki de Penelope'yi görmedi. Ama Penelope, öğretmenin bunu özellikle yaptığını, ona taktığını, onu umursamadığını düşünüyor. Çünkü öğretmeni ona söz hakkı vermedi.

Biri sözü bize verdiğinde, biri bizi gerçekten dinlediğinde, kendimizi saygıdeğer hissederiz. Bu

tıpkı birinin bize, *"Seni görüyorum, sen varsın ve önemlisin,"* demesi gibidir.

İşte bu yüzden, ifade özgürlüğü, insan ve çocuk haklarından biridir.

Kafada fırtına

> Rüzgâr çok güçlü esiyor; ağaç yaprakları havada uçuşuyor, ağır ve kara bulutlar mavi göğün son parçalarını da yutuyor.

Kimi zaman, kafamızın içi de böyledir. Sözcükler dönüp durur, uçar, geri gelir, daireler çizerler. En ufak bir huzur ânı bile, daha da büyük bir şiddetle içimizden geri gelen sözler tarafından ânında yutuluverir. Kafamızı boşaltmak, içimizde sessizlik yaratmak kolay değildir. Ama buna gereksinim duyarız. Her şeyi yoluna koymak için bu boşluğa, bu sessizliğe ihtiyacımız vardır. Tıpkı, düşünmek ve odaklanmak için bazen başkalarının susmasına gereksinim duyduğumuz gibi.

Sessizlik hakkı

"Sevgilin var mı bilmek isterdim; bana hiç erkeklerden söz etmiyorsun. Sır küpü olmayı bırak, hadi, anlat bana!"

Şermin yanıt vermiyor. Sessizlik. Tek sözcük yok.

Başkaları üzerimize geldiğinde, başkalarının sözleri mahremiyetimizi bozduğunda, sessizlik çok iyi bir savunmadır.

Çoğu zaman, söz alabilmek için savaşırız, ifade özgürlüğünden sık sık söz ederiz... ama sessizlik hakkı da talep etmeliyiz.

Konuşan bir sessizlik

"Söyle bakalım, yeni saç modelimi beğendin mi?" diye soruyor Jülide.

Sessizlik.

Jülide, "Yeni saç modelimi

beğendin mi?" diye bir kez daha soruyor.

Sessizlik.

Sessizlik bir sözdür... ve çok şey söyler.

Burada sessizlik bile güzel

Ha gayret, son bir gayret!

İşte ödül: Necmi ve Leyla en sonunda zirveye ulaştılar. Ne manzara! Görülecek şey! Afallamış haldeler, hiç bu kadar güzel bir şey görmemişlerdi.

Necmi, Leyla'ya bakıyor, Leyla da Necmi'ye. İkisi de konuşmuyor.

Burada sessizlik bile güzel.

Konuşmuyorlar, sessizlik içinde manzaranın tadını çıkarıyorlar. Hem zaten, hissettiklerini hangi sözler tarif edebilir, hangi sözler bu büyülü ânı anlatabilir ki?

Sözcükler her şeyi söyleyemez. Bazı duygular, sessizlikte daha yoğun yaşanır.

Bir daha anlat...

"Zirveye ulaştığımız anı hatırlıyor musun, Leyla'm?"

Eray, İdil ve Nil gülümseyerek birbirlerine bakıyorlar. Büyükannelerini ve büyükbabalarını dağa tırmanırken hayal etmekte gerçekten zorlanıyorlar!

"Elbette hatırlıyorum! Elimi tutmuştun ve öylece, hiçbir şey söylemeden manzarayı izlemiştik."

"Evet, üstelik o kadar geçmiştik ki, geceye kaldık. Neyse ki dolunay vardı, dağcı barınağının çatısı parlıyordu; uzaktan görmüştük."

"Aah, Necmi'ciğim, barınaktaki o geceyi asla unutmayacağım!"

"Aah ah, ne geceydi!"

"Duvarları titretecek kadar horlayan o

herif az daha elimde kalacaktı."

Eray, İdil ve Nil bu hikâyeye bayılıyorlar. O gecenin sabahında, büyükbabayla büyükannenin yorgun argın erkenden tekrar yola çıktığını biliyorlar. Bütün gece kar yağdığını ve dizlerine kadar kara battıklarını da...

Hepimiz başımıza gelen şeyleri anlatma ihtiyacı duyarız. Bir kez, iki kez, çok kez, tekrar tekrar.

"İlkokul birinci sınıftayken birbirimizden ne kadar nefret ederdik; inanılmaz..."

"Coğrafya dersindeki gülme krizini hatırlıyor musun?"

"Hadi, nasıl doğduğumu bir kez daha anlatın," vs vs.

Sözlere ihtiyacımız vardır; birbirimize olayları, yaşamı, dünyayı anlatmaya gereksinim duyarız. Sanki bir şeyleri gerçekten var edenler, sözlermiş gibi.

Eray, İdil ve Nil yaşlandıklarında, kulaktan ku-

lağa anlatılan bütün o sözlerde Necmi ve Leyla da var olmaya devam edecekler.

Şairin sözü ve bilgenin sessizliği

Sözün gücünü her gün kullanır, yaşamımızı, kendimizi yaratır, dünyayı tekrar tekrar inşa ederiz... Yaşamın şiiri de budur.

Sözler her şeyi karmakarışık ettiğinde, sözler yaşadıklarımızı anlatmaya yetmediğinde ise, sessizliğin gücüne gereksinim duyarız... Gerçek bilgelik de budur:

Konuşmayı da, susmayı da bilmek.

Brigitte Labbé uzun süre iletişim sektöründe görev aldıktan sonra çalışmalarını, karışık felsefi kavramları çocuklara aktarabilmek üzerine yoğunlaştırdı.

Michel Puech Paris'te Sorbonne Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde öğretim üyesi. Dizinin felsefi içeriğini denetledi.

ÇITIR ÇITIR FELSEFE

Hayatı anlatan kitaplar

İyi ve Kötü
Adalet ve Haksızlık
Gerçekten ve Yalancıktan
Oğlanlar ve Kızlar
Güzellik ve Çirkinlik
Bildiklerimiz ve Bilmediklerimiz
Savaş ve Barış
İş ve Para
Özgür Olan ve Olmayan
Doğa ve Kirlilik
Cesaret ve Korku
Mutluluk ve Mutsuzluk
Liderler ve Diğerleri
Başarı ve Başarısızlık
Haklar ve Ödevler
Ben ve Başkaları
Yaşam ve Ölüm
Beden ve Akıl
Zaman Çok ve Zaman Yok
Söz ve Sessizlik
Aşk ve Dostluk
Şiddet ve Şiddetsizlik
Diktatörlük ve Demokrasi
Küçükler ve Büyükler
İnanmak ve Bilmek

Çıtır Çıtır Felsefe 20 – **SÖZ VE SESSİZLİK**
Yazanlar: Brigitte Labbé, Michel Puech • Resimleyen: Jacques Azam
Türkçe yayın editörü: Müren Beykan • Fransızca aslından Türkçeleştiren: Azade Aslan
Yayın koordinatörü: Tuğçe Akyüz • Son okuma: Hande Demirtaş
Özgün adı: *La parole et le silence* • © Éditions Milan, 2005
(300, rue Léon Joulin, 31101 Toulouse Cedex 9 France, www.editionsmilan.com)
Türkçe yayın hakları: Günışığı Kitaplığı, 2010 • Yayın hakları Milan Yayınevi'nden satın alınmıştır.
Tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz ve kullanılamaz. • 1. baskı: Kasım 2011, 6. baskı: Mart 2014 (Her baskı 2000'er adet yapılmıştır.)
ISBN 978-9944-717-86-1

www.gunisigikitapligi.com

Baskı öncesi hazırlık ve kapak uygulama: Öznur Erman
Baskı: Gezegen Basım 1100 Yıl Mah. Matbaacılar Sitesi 2. Cad. No 202/A Bağcılar İstanbul (0212) 325 71 25 Sertifika 12002
Günışığı Kitaplığı bir Mia Organizasyon Restorasyon Yayıncılık Ltd. Şti. kuruluşudur. • Sertifika: 1206-34-12439
Profilo Plaza, Cemal Sahir Sok. 26/28 B3 Mecidiyeköy 34387 İstanbul • Telefon: (0212) 212 99 73
Faks: (0212) 217 91 74 • E-posta: info@gunisigikitapligi.com